

Uitdagingen van de toekomst – Op de drempel van grote veranderingen

**Mercuriale van de heer Yves Liégeois, Procureur-generaal bij het Hof van
beroep te Antwerpen, 2 september 2013**

Dames en heren,

Ik had gehoopt bij het nakend einde van mijn mandaat een positief beeld te kunnen ophangen van de evolutie en mijn laatste mercuriale daarmee te mogen besluiten. De zin van een mercuriale is echter de maatschappelijke pijnpunten te belichten waarmee we geconfronteerd worden en waarvoor een oplossing moet gezocht worden. We zijn in de tang gebleven van een uitermate diepe economische en financiële crisis die zich binnen Justitie ook steeds meer laat voelen door lineaire besparingsmaatregelen. Noodkreten vermenigvuldigen zich over het systematisch uitstellen van de publicatie van vacante plaatsen zowel op het vlak van het administratief personeel als op dat van de magistraten.

De voorzitter van de Raad van de procureurs des Konings klaagde dit georganiseerd structureel deficit aan dat de uitvoering van de kernopdrachten van het Openbaar Ministerie in gevaar brengt, en dat op een ogenblik dat er een grootscheepse hervorming van Justitie met ambitieuze doelstellingen staat aan te komen. De voorzitter van de Raad van procureurs maakt in zijn laatste brief gewag van een tekort van 20% van de door de wet bepaalde effectieven. Zo blijkt ook dat de beslissing werd genomen niet alle betrekkingen van het niveau C en B die momenteel vacant zijn te publiceren, en werd geopteerd om op selectieve wijze een aantal betrekkingen te publiceren, rekening houdend onder meer met de budgettaire maatregelen die de regering oplegde aan de overheidsdiensten. De korpsen kreunen onder een ernstig tekort, en de toestand van sommigen is zorgwekkend. Zo stelt de arbeidsauditeur te Antwerpen te kijken op een tekort van 40 % van het magistratenbestand, terwijl de situatie van haar korps lang niet de ergste is binnen ons ressort.

Deze zorgwekkende toestanden werden meermaals ter attentie gebracht van de Minister van Justitie door het College van procureurs-generaal, want zij brengen de inspanningen van de laatste jaren, inzonderheid onze strijd tegen gerechtelijke achterstand en de bewaking van de doorlooptijden en de kwaliteit in gevaar.

U begrijpt mijn bezorgdheid, want dit gerechtelijk jaar 2013 – 2014 zal zeer waarschijnlijk getekend worden door de komst van grote veranderingen die betrekking hebben op de fundamenteën van het gerecht. De parlementaire behandeling van de wetsontwerpen kon niet afgesloten worden vóór 21 juli zodat de bespreking wordt hernomen tijdens de maand september, wat de vooropgestelde timing van start op 1 april 2014 enigszins in gevaar brengt. De hervorming van het gerechtelijk landschap moet ons op middelkorte tijdsspanne brengen tot de oprichting van grotere arrondissementen, meer mobiliteit en zelfs een aanvang van beheersautonomie.

Vele veranderingen die op korte tijd zullen moeten verwerkt worden door de bestaande “onderbemande” korpsen onder leiding van nieuwe korpschefs die zelf voor de uitdaging zullen staan een functie in te vullen waarvan ze de inhoud eigenlijk niet kennen. Een sprong in het onbekende!

De uitdaging kan niet fundamentele uitgedrukt worden dan door de toelichting van de wetgever te citeren die het hart van de democratische waarden treft: *“De sterkte van de westerse samenleving bestaat in een rechtstaat te zijn, waar de toegang tot de rechtszekerheid en tot een hoogwaardige justitie aan iedereen gewaarborgd is. Als Justitie echter aan twijfel onderhevig is dan raakt dat onze samenleving in haar diepste pijler, het rechtvaardigheidsgevoel”*¹. Verder onderstreept de wetgever dat de burgers hoge eisen stellen aan de rechterlijke macht: *“Zij kijken naar haar uit als de waarborg voor meer veiligheid, in een samenleving die aan steeds meer geweld en onzekerheid onderhevig lijkt. Zij verwachten van de rechterlijke macht dat zij meedraait in een steeds complexer wordende samenleving”*².

Dit zijn grensverleggende woorden die bovendien gepaard gaan met een in deze tijd niet verwachte uiting van waardering voor de magistraten: *“Het korps van magistraten en de wereld van Justitie in ons land tellen talloze mensen met veel deskundigheid, bevlogenheid, waardigheid, en engagement. Desondanks daalt het vertrouwen van de bevolking in de justitie sedert vele jaren”*³.

Het dalen van het vertrouwen van de burger in “Justitie” wordt in verband gebracht met de lange termijnen van procedures en processen, en de onzekerheid daarover die zorgen voor onvrede bij de rechtsonderhorigen en het publiek en voor economische schade. Daarbij wordt als oorzaak verwezen naar de “te zware procedures”, het misbruik ervan om de normale rechtsgang te belemmeren en het gebrek aan organisatorisch management van rechtszaken.

Mooie uitgangsvizies die zeker enthousiasmerend zouden kunnen werken maar bij ons de verwachting creëren dat de wetgever en de regering voortaan zullen werken aan een wettenarsenaal dat niet het tegendeel veroorzaakt. Vele mankementen van Justitie vonden juist hun oorsprong in wetten die het tegendeel veroorzaakten dan de doelstellingen waarmee ze omkranst werden. Ik verwijs naar bijvoorbeeld de wet van 31 mei 2005⁴ die de eenvoud van de systematiek van de wet voorlopige hechtenis van 20 juli 1990 doorbrak en met ongelijke termijnen zelf oorzaak was

¹ Parl. St., kamer, DOC 53 2858/001, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde, p. 6 e.v.

² Parl. St., kamer, DOC 53 2858/001, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde, p. 6 e.v.

³ Parl. St., kamer, DOC 53 2858/001, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde, p. 6 e.v.

⁴ Wet van 31 mei 2005 tot wijziging van de wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor onwerkzame voorlopige hechtenis, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis en van sommige bepalingen van het Wetboek van strafvordering (B.S. 16 juni 2005).

van talloze procedurefouten, of de wet van 21 december 2009⁵ die de materie van de verzachtende omstandigheden en de correctionaliseerbare misdaden omkatte tot een risicovol avontuur en de procedure aanzienlijk verlengde en verzwaarde. Voorbeelden van wetten die behoren tot het basisinstrumentarium van de magistratuur. Dit alles werd meermaals gesignaleerd in de rapporten wetsevaluatie waarvoor we nochtans de felicitaties kregen van het parlementair comité dat met wetsevaluatie belast is⁶.

De nieuwe uitdaging en hervormingsbeweging is er echter niet minder om en ze komt geschiedkundig op een tijdstip waar ze al lang verwacht werd.

Vanaf het begin van zijn vorige beleidscyclus anno 2007 heeft het openbaar ministerie reeds geijverd voor een fundamentele modernisering. Het was mijn voorrecht als voorzitter van het College van procureurs-generaal reeds op 12 september 2007 de Hoge Raad voor de Justitie te verzoeken onze moderniseringsbeweging te begeleiden. Het openbaar ministerie had in uitvoering van het moderniseringsplan van juni 2007 een traject georganiseerd en werkgroepen ingesteld om ondermeer na te denken over een hertekening. Iedereen was het er over eens dat entiteiten van te kleine omvang de eisen van specialisering en de vermenigvuldiging van hyper technische wetten en reglementeringen niet meer konden verwerken. De vraag naar een hoger horizontaal niveau werd gesteld, en de provinciale omschrijving kwam op vele plaatsen als een redelijk niveau naar voor. Te grote entiteiten werden echter ook niet gewenst. De nieuwe entiteiten zouden dus best een vergelijkbare omvang vertonen. De provincie was een goede vertrekbasis, maar geen algemene regel.

Het wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde voert inderdaad nieuwe grotere arrondissementen in. Van evenwichtige of evenredige omvang van arrondissementen is helaas geen sprake in het wetsontwerp. Binnen het ressort Antwerpen-Limburg creëert het wetsontwerp twee onderling sterk verschillende entiteiten gewoonweg geënt op de provincies. Het arrondissement Antwerpen wordt dus driemaal groter dan zijn Limburgse tegenhanger⁷. Vermits de thans bestaande arrondissementen blijven bestaan als afdelingen zal de samenwerking tussen de afdelingen Antwerpen, Mechelen en Turnhout niet zo'n eenvoudige klus zijn. Zoals u weet waren we reeds begonnen met samenwerkingsverbanden te creëren om de hertekening van het gerechtelijk landschap voor te bereiden. Mechelen en Turnhout werkten reeds samen en stemden hun werkprocessen geleidelijk op elkaar af. Met het grote arrondissement Antwerpen zat dat anders gelet op de grootte van het parket

⁵ Wet van 21 december 2009 tot hervorming van het Hof van Assisen (B.S. 11 januari 2010).

⁶ Brief van 16 juli 2012 van het Parlementair Comité belast met wetsevaluatie

⁷ Parl. St., kamer, DOC 53 2858/001, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde, p. 203 e.v.

aldaar. Nu krijgen de Antwerpenaars het grootste arrondissement van het land, wat ongetwijfeld bij hun chauvinisme past, maar tot een zeer groot en op het vlak van strafbeleid zeer sterk uiteenlopend gebied leidt.

Merkwaardig dat het in Bergen toch voorgesteld wordt binnen één provincie twee zetels te creëren met een procureur te Henegouwen zetel Charleroi, en een procureur te Henegouwen zetel Bergen, terwijl Antwerpen slechts één provinciale procureur des Konings krijgt voor een entiteit die groter is dan alle entiteiten te Henegouwen samen. Merkweldig dat een aantal arrondissementen van middelgrote tot kleinere omvang zoals Leuven of Nijvel – onder de benaming Waals-Brabant – eigenlijk zouden blijven bestaan.

De kans om een evenwichtig beeld te creëren wordt niet gevat. Er blijven zeer grote en kleinere arrondissementen. Als excuus wordt onderstreept dat men de grenzen van de rechtsgebieden van de hoven van beroep niet wil veranderen. Dit heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat de helft van de haven van Antwerpen tot het arrondissement Dendermonde behoort en blijft afhangen van het rechtsgebied van het hof van beroep te Gent, wat andermaal moet opgevangen worden met samenwerkingsverbanden of protocollen op niveau van de parketten en de politiediensten.

Laat mij toe dit te betreuren omdat Justitie zich echt geen meerdere opeenvolgende hertekeningen kan permitteren en we dus met het gestemde plan zullen moeten werken gedurende een zeer lange tijd.

Dit neemt natuurlijk niet weg dat het een grote uitdaging betekent de nieuwe arrondissementen te laten functioneren, en wat dat betreft hebben we in het ressort Antwerpen-Limburg het voortouw genomen en de huidige procureurs – die morgen “afdelingshoofden of procureurs” zullen worden – gevraagd om samen te komen om proactief na te denken over de werking van de nieuwe entiteiten. De ervaring van de samenwerkingsverbanden die sinds 2007 op touw werden gezet zal uiteraard helpen.

Art. 50 van het wetsontwerp⁸ voert de mogelijkheid in bij “zaakverdelingsreglement”⁹ de verdeling van de zaken tussen de verschillende afdelingen van het arrondissement te bepalen. Daartoe dient de Koning tussen te komen met een in Ministerraad overlegd besluit. Andermaal een logge constructie die niet bepaald vertrouwen lijkt uit te stralen ten aanzien van een onafhankelijk geachte Justitie. De verdeling zou kunnen gebeuren naar territorialiteit, maar het

⁸ Parl. St., kamer, DOC 53 2858/008 en 010, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde.

⁹ Parl. St., kamer, DOC 53 2858/001, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde, p. 37: “het zaakverdelingsreglement is een koninklijk besluit, in ministerraad overlegd, dat de afdelingen vastlegt van een rechtbank en hun bevoegdheden”.

zou eveneens mogelijk zijn de bevoegdheid van een afdeling voor bepaalde type zaak uit te breiden naar een deel of het geheel van het arrondissement¹⁰.

De vraag hoe de mobiliteit van magistraten zal worden ingevuld is daarbij cruciaal. De bedoeling moet zijn naar specialisatie of hyperspecialisatie te komen en zodoende beter en vlugger te werken.

De behandeling van bepaalde materies moet kunnen gegroepeerd worden in één afdeling, maar dat betekent niet dat wij moeten opteren voor een samenwerking die de magistraten zelf verplichten tot talloze nodeloze verplaatsingen. De bedoeling moet zijn de versnippering van mensen en middelen tegen te gaan¹¹. De magistraten moeten zich echter niet teveel zorgen maken voor de toekomst want in de beleidsplannen van het Openbaar Ministerie staat de medewerker centraal. Een organisatie functioneert enkel goed wanneer de mensen er gelukkig bij rondlopen. Een nuttige tip voor al wie ernaar luistert.

In het zog van deze grote omwenteling van het gerecht staat er een andere revolutie aan te komen. De indeling van de lokale politie sinds oudsher in 195 politiezones is immers niet meer werkbaar. Ook daar kunnen kleine entiteiten niet meer mee en niet meer voldoen aan alle eisen die de dag van vandaag gesteld worden.

Ook daar hebben we in het ressort Antwerpen-Limburg een beweging in gang gezet en hopen we met de hulp van de provinciegouverneurs iedereen rond de tafel te krijgen teneinde samen te denken over de te realiseren nieuwe evenwichtige politiezones. De nood aan hervorming houdt bovendien niet op bij de lokale politie want ook de federale politie is aan een grondige herstructurering toe waarop ik vandaag niet verder kan ingaan.

Deze twee bijzonder grote uitdagingen zijn op zich onze gehele aandacht waard. Nochtans ziet de wereld van Justitie er net iets ingewikkelder uit en zijn er nog talloze andere uitdagingen die op ons afkomen, en ik zal vandaag heus niet uitwijken over het verhaal van de informatisering van Justitie.

De strafrechtspleging is – en ik herneem de woorden van het reeds geciteerd wetsontwerp dat de hertekening van Justitie beoogt – een van de instrumenten bij uitstek van een rechtstaat, dat de toegang tot de rechtszekerheid en tot een hoogwaardige justitie moet waarborgen aan iedereen. Als dat instrument ruimte

¹⁰ Parl. St., kamer, DOC 53 2858/001, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde, p. 38. Zie lijst opgenomen in art 50: Parl. St., kamer, DOC 53 2858/008 en 010, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde.

¹¹ Parl. St., kamer, DOC 53 2858/001, Wetsontwerp tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op grotere mobiliteit van de leden van rechterlijke orde, p. 7.

voor twijfel laat, tast dat de democratische pijler aan en kan dit leiden tot de meest ernstige afbreuk aan het rechtvaardigheidsgevoel.

Nochtans voldoet onze strafrechtspleging niet meer aan de moderne vereisten, en is ze het voorwerp van omzeggens permanente wijzigingen onder druk van de rechtspraak van het EHRM en de werkzaamheden binnen de Raad van Europa. Twee richtlijnen houden ons op dit ogenblik in de ban.

De Belgische wetgever trachtte zich met de wet van 13 augustus 2011 te conformeren aan de rechtspraak van het EHRM inzake de bijstand van een advocaat¹² doch hield rekening met de praktische realiseerbaarheid van de nieuwe norm in een verouderd inquisitoriaal systeem en met de beperking aan beschikbare middelen. Er werd dus geopteerd voor een trapsgewijze benadering en de aandacht ging vooral naar de meest kwetsbare fase van arrestatie en daarbuiten naar feiten van een zekere zwaarwichtigheid waarbij de drempel werd gesteld op deze die strafbaar zijn met een gevangenisstraf van één jaar of meer¹³. De omwenteling werd door de parketten en politiediensten uiteindelijk goed geabsorbeerd dankzij de intense voorbereidende inspanningen en opleidingen die eraan voorafgingen, en vooral door samenwerking over alle échelons heen¹⁴.

Het grootste probleem in België bleek de bereidheid van advocaten om mee te draaien in een permanentie gelet op de door de balies te laag geachte betaling door de Staat van de prestaties van de advocaat. Alles draait om de centen!

Tegen de wet van 13 augustus 2011 werden beroepen tot gehele of gedeeltelijke vernietiging ingesteld bij het Grondwettelijk Hof. Het Grondwettelijk Hof velde op 14 februari 2013 een arrest waarbij slechts enkele wetsbepalingen gedeeltelijk vernietigd werden maar de deur naar de toekomst toch op een kier werd gezet¹⁵. Nochtans staat onze wetgeving nog ver van de binnen korte termijn komende Europese richtlijn inzake de bijstand van een advocaat die een breder spectrum van bijstand voorop stelt tijdens het gehele strafonderzoek en niet verzoenbaar is met de in België – buiten het geval van arrestatie – gehuldigde minimumdrempel

¹² Wet van 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan.

¹³ Artikel 47bis, §§ 2 en 3 Sv; art. 2bis en 16 WvH.

¹⁴ "Salduz – Bijstand van advocaat bij verhoren", M; Bockstaele, E. Devrou, P. Ponsaers, Maklu, 2011; "Evaluatie Salduz wet – Eindrapport 15 februari 2013", Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid; COL 8/2011 van 23 september 2011 inzake de organisatie van de bijstand door een advocaat vanaf het eerste verhoor binnen het kader van het Belgisch strafprocesrecht, Hoofdstuk VII – Evaluatie, p. 98-99; Opleidingen aan trainers politie van 24 en 26 augustus 2011, "Nieuwe wet Salduz" te Brussel; Verschillende studiedagen, onder meer "t Salduz beter gaan" op 27 maart 2013.

¹⁵ Arrest van 14 februari 2013 van het Grondwettelijk Hof; B. 17.1: "Overigens, hoewel de wet niet voorziet in de verplichte bijstand van de advocaat tijdens de ondervragingen die plaats hebben nadat het bevel tot aanhouding is verleend, verbiedt zij de onderzoeksrechter niet om de advocaat de toestemming te geven die bij te wonen, op diens verzoek of op die van de in verdenkinggestelde, tenzij er, in het licht van de bijzondere omstandigheden van de zaak, dwingende redenen bestaan om niet op dat verzoek in te gaan".

van één jaar gevangenis¹⁶ of een zwaardere straf om van de bijstand¹⁷ te kunnen genieten¹⁸.

Een ander heikel probleem was dat van de tolken. De Europese richtlijn 2010/64/EU moet in België dringend worden omgezet, namelijk uiterlijk op 27 oktober 2013¹⁹. De tolken en vertalers klagen reeds lang over slechte en laattijdige betaling.

Feit is dat de richtlijnen van het openbaar ministerie voorzien dat slechts één enkele tolk wordt aangesteld bij het voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat en het daaropvolgend verhoor van een gearresteerde verdachte omdat we met een nijpend tekort aan tolken worden geconfronteerd²⁰. De Europese richtlijn voorziet in een ruimer spectrum van vertolking en vertaling op gebied van communicatie tussen verdachte/beklaagde en zijn raadsman²¹, vertaling van relevant geachte stukken of stukken die voor de verdediging nodig geacht worden telkens naar een taal die betrokkene verstaat. Bovendien vereist de Europese richtlijn kwaliteitscontrole en het streven naar de oprichting van een nationaal register van tolken en vertalers²². Onnodig te onderstrepen dat de Staat de kosten van vertolking en vertaling op zich moet nemen ongeacht de uitkomst van de procedure²³.

¹⁶ Ingeval van arrestatie wordt de bijstand van een advocaat in elk geval gewaarborgd en speelt deze drempel geen rol.

¹⁷ Met bijstand van een advocaat wordt bedoeld het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg en voor gearresteerde personen bovendien de bijstand tijdens het verhoor: zie art. 47 bis §§ 2 en 3 Sv.

¹⁸ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, 31 mei 2012, DROIPEN 67; COPEN 129; CODEC 1459, Artikel 2, toepassingsgebied; COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Brussels 29 October 2012, WORKING DOCUMENT, Whereas (10 – 10 a)): “*In some Member States minor offences, including minor traffic offences such as parking infractions, speeding, ignoring traffic lights and tailgating, minor offences in general municipal regulations, such as nudism in non-designated public spaces, leaving litter in public spaces or mowing the grass late in the evening, and minor public order offences such as public drunkenness, are considered to be criminal offences. It would be disproportionate to require that the competent authorities should ensure all the rights granted under this directive in respect of such minor offences. Where the law of a Member State provides in respect of minor offences that deprivation of liberty cannot be imposed as a sanction or where the offences does not give rise to the application of such a sanction, this Directive should therefore apply only to the proceedings before a court having jurisdiction in criminal matters.*” “*In any case, however, the directive should fully apply when the suspect or accused person has been deprived of liberty, irrespective of the stage of the criminal proceedings*”; RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, 31 mei 2012, DROIPEN 67; COPEN 129; CODEC 1459, Inleiding (10 bis): “*Wanneer de wet van een lidstaat bepaalt dat een gevangenisstraf kan worden opgelegd, maar dat die straf in de praktijk, bijvoorbeeld door het bestaan van officieel gepubliceerde, voor het openbaar ministerie bindende richtsnoeren, slechts in een zeer beperkt aantal gevallen door het openbaar ministerie zal worden geëist en door een in strafzaken bevoegde rechtbank zal worden opgelegd, dient deze richtlijn niet van toepassing te zijn op gevallen waarin het uitgesloten is dat het openbaar ministerie de oplegging van een gevangenisstraf eist*”.

¹⁹ Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures, art. 9.

²⁰ Zie richtlijnen COL 8/2011 herziene versie van 13 juni 2013 van het College van procureurs-generaal, recent herwerkt na het arrest nr. 7/2013 van 14 februari 2013 van het Grondwettelijk Hof.

²¹ Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures: zie bijvoorbeeld. considerans 20 en artikel 2.2 inzake de vertolking van de communicatie tussen de verdachte of beklaagde en zijn raadsman die rechtstreeks verband houdt met een zitting of ondervraging tijdens de procedure in het kader van voorbereiding van de verdediging en indien dit nodig is om het eerlijk verloop van de procedure te garanderen.

²² Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures: zie o.m. art. 5 inzake de kwaliteitsvereiste, en het opstellen van registers van onafhankelijke vertalers en tolken.

²³ Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures; art. 4.

Zonder in detail te kunnen ingaan op de teneur van de Europese richtlijn staat het vast dat de omzetting van de richtlijn 2010/64/EU eens te meer een budgettaire inspanning zal eisen van de Staat, en dat in een crisistijd, doch ook in een tijd van internationalisering waar men in een grootstad zoals Antwerpen en Brussel honderden verschillende talen spreekt²⁴. Is het nog wel mogelijk alle fundamentele rechten in die omstandigheden te waarborgen?

Een volgend zorgenkind zijn de gerechtsdeskundigen. Ik wees de Commissie voor de Justitie van de Kamer er bij gelegenheid van de hoorzitting van 3 juli 2013²⁵ op dat de gerechtsdeskundigen reeds jarenlang klagen over laattijdige betalingen zonder te spreken van de klachten over veel te lage vergoedingen en de veelvuldige betwistingen waarbij ambtenaren zonder enige kennis van de door de deskundige behandelde materie of zaak ereloonstaten aanvechten op gronden die als tergend ervaren worden door de geïsoleerde deskundige.

Er bestaat niet alleen een bijzonder grote wrevel bij gerechtsdeskundigen, maar velen hebben afgehaakt of haken af. Deze toestand kan als dramatisch omschreven worden en treft het hele spectrum van gerechtsdeskundigen.

Ik wijs bijvoorbeeld naar de situatie van de wetsartsen. De vorming van een forensisch arts gespecialiseerd in gerechtelijke geneeskunde vereist een specialisatie van vijf jaar bovenop de vorming van arts. Na twaalf jaar studie mag men ervan uitgaan dat een prestatie als deskundige correct en tijdig betaald wordt. Dit beroep komt in een werkelijke gevaarzone, terwijl een permanentie van 7 dagen op 7 en 24 uur op 24 uur absoluut noodzakelijk is voor de waarheidsvinding maar niet meer kan gewaarborgd worden. In een recente open brief van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor gerechtelijke Geneeskunde aan de Minister van Justitie wordt voor de zoveelste keer de dramatische toestand beschreven van willekeurige laattijdige betaling waarbij wordt opgemerkt dat de buitenlandse tarieven blijkbaar vijf tot tienvoudig maal hoger liggen dan de Belgische. Ze besluiten hun noodkreet met te onderstrepen dat door de vergoedingen en de continue demotivatie het tekort aan wetsartsen in de toekomst noodgedwongen zal leiden tot een weigering van opdrachten, een stijging van de onontdekte moorden, en een achteruitgang van de kwaliteit van gerechtelijke onderzoeken. Door het ontbreken van het

²⁴ KB van 16 december 2011 tot uitvoering van artikel 47bis, §4 van het Wetboek van Strafvordering (verklaring van rechten), B.S. 23 december 2011; Verklaring van rechten is vertaald in 52 talen, doch er zijn meer dan 180 nationaliteiten en 400 gesproken talen in Antwerpen volgens de Stedelijke tolk- en vertaaldienst van de stad Antwerpen (<http://www.antwerpen.be>).

²⁵ Parl. St.; Kamer, DOC 53 1499/000; Hoorzitting van 3 juli van de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers betreffende de wetsvoorstellen:

- Houdende het statuut van beëdigde vertaler, tolk of vertaler-tolk (DOC 53 0322/001)

- Tot invoeging van een hoofdstuk VIbis houdende aanwijzingsvoorwaarden voor de beëdigde vertalers en tolken in de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken en tot wijziging van het wetboek van strafvordering (DOC 53 0407/001)

- Tot invoeging van een hoofdstuk VIbis houdende de rechtspositie van de beëdigde vertalers en tolken in de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken (DOC 53 0652/001)

- Tot invoeging van een nationaal register voor gerechtsdeskundigen (DOC 53 1499/001).

noodzakelijk bewijsmateriaal zullen de slachtoffers in de kou blijven staan en de criminelen vrijuit gaan. Onnodig te vermelden dat de Europese aanbeveling die op wetenschappelijke wijze uitlegt hoe te werk moet worden gegaan bij dit forensisch onderzoek niet werd uitgevoerd in België²⁶.

De grootste en meest dringende uitdaging voor Justitie bestaat erin de gerechtskosten te reduceren zonder tekort te doen aan de deskundigen die we echt nodig hebben bij de waarheidsvinding, zoals onze wetsartsen, accountants, bedrijfsrevisoren en zovele anderen, of de tolken en vertalers die we nodig hebben om de fundamentele rechten van vele anderstaligen te waarborgen. Ook in tijden van grote financiële en economische crisis brengen blinde lineaire besparingen zonder visie en het aanhouden van een systeem van gerechtskosten dat niet meer voldoet aan de noden van Justitie het fundament zelf en de onafhankelijkheid van Justitie in gevaar. Laten we het kind dus niet met het badwater wegwerpen. Het recht op veiligheid blijft eveneens een fundamenteel recht dat expliciet opgenomen is in het E.V.R.M.²⁷ en door de Staat moet gewaarborgd worden.

U begrijpt mijn grote bezorgdheid bij het nakende einde van mijn mandaat. Een derde pijler van de ontworpen hervorming van Justitie heeft immers te maken met het plan om tot een grotere autonomie inzake beheer te komen.

Ik ga niet dieper in op het voorontwerp van wet terzake en verwijs naar de adviezen die in dat verband werden uitgebracht²⁸. Het moet echter onderstreept worden dat elke moderne organisatie ongetwijfeld over beheerautonomie moet kunnen beschikken, maar die autonomie kan wel erg gespannen staan in een tijd waarin de FOD Justitie het College van procureurs-generaal op de hoogte bracht van een toestand van staking van betaling in de loop van de maand juni; in een tijd van een ernstige en blijvende financiële en economische crisis; in een tijd waarin de politiecapaciteit onvoldoende is om het strafbeleid inzake economische en financiële misdrijven daadwerkelijk uit te voeren²⁹, wat leidt tot het te lang tot veel te lang aanslepen van opsporingsonderzoeken en gerechtelijke onderzoeken in ECOFIN zaken.

En toch vinden sommigen de verruimde minnelijke schikking klassenjustitie, terwijl ze in feite de mogelijkheid inhouden van een effectieve en zwaardere sanctie dan mogelijkheden ingeval van de schuldverklaring bij overschrijding van de redelijke termijn, of dan arresten die mooi ogen maar niet effectief of ten volle kunnen uitgevoerd worden, zonder te spreken over de verjaarde zaken. Zoals

²⁶ Raad van Europa – (1999) n° R (99) 3 inzake de harmonisatie van medisch-juridische regels voor autopsie.

²⁷ E.V.R.M. art. 5.1 – eerste volzin: "Eenieder heeft het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid."

²⁸ Advies van 20 juni 2013 van de Adviesraad van de magistratuur over de tekst van het voorontwerp van wet betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie; Advies van 1 juli 2013 van de Hoge Raad voor de Justitie over de tekst van het voorontwerp van wet betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie.

²⁹ NVP 2008 – 2011.

staatssecretaris voor fraudebestrijding J. Crombez het nog niet zolang geleden zei “*de beste slechte oplossing*”.

Ondertussen groeien de noodkreten van de federale politie waarvan sommigen stellen dat ze operationeel bijna failliet is³⁰. En ondertussen blijven we zoals gezegd geconfronteerd met een structureel personeelstekort bij de parketten en auditoraten dat soms bijzonder ernstige proporties aanneemt en met misnoegde gerechtsdeskundigen.

Dames en heren,

Met het moderniseringsplan van 2007 en het strategisch plan van 2008 hebben we de strijd aangegaan tegen de gerechtelijke achterstand en de doorlooptijden bewaakt en de cijfers die we aan het parlement hebben gepresenteerd op 17 april 2013 bewijzen dat die uitgangsvizies de juiste waren vermits er sprake is van een gevoelige afname van de gemiddelde doorlooptijden en de stock van de hangende gerechtelijke onderzoeken³¹. Met de sedert 2001 opgerichte interne structuren, inzonderheid de expertisenetwerken, hebben we een organisatie uitgebouwd die federaal functioneert doch bovendien de staatshervorming voorbereidde en de werking van het openbaar ministerie met Gemeenschappen en Gewesten mogelijk maakt.

Vandaag staat ons nog een grotere uitdaging te wachten. Maar wat wij ook organiseren en hoe we ook samenwerken, hoe benard de situatie er ook uitziet, al dit werk heeft enkel zin indien het bijdraagt tot de Justitie die we wensen, die Justitie die aan de burgers vertrouwen en een rechtvaardigheidsgevoel geeft. Een Justitie die niet gehinderd wordt in de zoektocht naar de waarheid en die door elkeen gewaardeerd wordt als de diepste pijler van onze samenleving.

Laat ons nooit de slachtoffers van de gruwelijke misdaden vergeten. Annick Van Uytsel, Shana Appeltans en Kevin Paulus, Julie Lejeune en Melissa Russo, An Marchal en Eefje Lambrecks, Luna Drowart en Oulematou Niangadou en nog zovele anderen die ik tekort doe door ze niet allen te kunnen vernoemen. Zij zijn het waard dat we allen blijven strijden voor een betere Justitie ondanks alle moeilijkheden en crisissen, en dat niet beknot wordt op de middelen die we nodig hebben om het onrecht te bestrijden.

Nog een groter gevaar schuilt in het groeiend geweld, intolerantie en radicalisering die als onkruid welig tieren in crisistijd. Ook daar is een belangrijke rol weggelegd voor Justitie om met vastberadenheid op te treden wanneer de meest essentiële

³⁰ Knack; “België: 10 jaar politiehervorming op het terrein”, W. Bruggeman en Brice De Ruyver.

³¹ Zie “Jaarstatistieken 2012 van het openbaar ministerie” op de website van het OM: www.om-mp.be.

waarden van onze democratie door sommigen worden uitgespuwd en het moreel kompas draait naar oorden waar het naar onze norm volstrekt ontoelaatbare de maatstaf is. Moet onze aandacht niet in grotere mate gaan naar de mensen die leven aan de rand van de geschiedenis en zo'n gemakkelijke prooi vormen voor haatpredikers, radicalisering en intolerantie?

Al deze uitdagingen kunnen ons enkel sterken in de vaste wil ons onvoorwaardelijk te blijven inzetten voor Justitie.

Ik stel vandaag met vreugde vast dat de mercuriale van 3 september 2011³² die zoveel stof deed opwaaien ertoe geleid heeft dat een groot deel van de voorstellen die we neerlegden inzake immigratie en sociale zekerheid bij gelegenheid van de hoorzitting van 21 september 2011 van de verenigde commissies van de kamer van volksvertegenwoordigers inmiddels door de regering werden overgenomen³³. Het is dan ook de gelegenheid hulde te brengen aan de magistraten die meewerkten aan dat belangrijk project. Eerste substituut Chantal Merlin³⁴, Arbeidsauditeur Herwig L'Homme, eerste advocaat-generaal Piet Van den Bon en substituut-generaal Henri Vanderlinden³⁵ hebben door hun inzet een belangrijke dienst bewezen aan de maatschappij.

Laat mij dan ook besluiten met de hoop uit te drukken dat de mercuriale van vandaag op dezelfde luisterbereidheid zal mogen rekenen, want ze wordt enkel uitgesproken om het openbaar belang te dienen.

Ik wens te besluiten met een laatste persoonlijke noot.

Ondanks het hoongelach dat Justitie regelmatig moet incasseren omdat er wel overall iets fout loopt, blijft het functioneren door de inzet en inspanningen van vele magistraten en medewerkers. Die magistraten, griffiers en medewerkers die in de beslotenheid van hun zittingszaal, raadkamer of kabinet gedreven blijven werken uit idealisme verdienen mijn en uw respect en waardering. Ook voor hen is het moeilijk zich te verweren tegen de alles beschadigende veralgemening en de door de media gecreëerde virtuele draaikolken.

³² Parl. St. 53-1787; Hoorzitting van de Verenigde commissies voor de Bi-Za, de Algemene zaken en het Openbaar Ambt, voor de Sociale zaken en voor de Justitie; Kamer van Volksvertegenwoordigers op 21 september 2011 – Het effect van de buitenproportionele instroom van buitenlanders op de sociale zekerheid, E.D.E. op komst?

³³ <http://www.crombez.belgium.be/nl/nieuwe-maatregelen-fraudebestrijding>; "Één jaar De Block op asiel en migratie"; "Kamer verstrengt snel Belgwet" (26/10/2012); "Kamer verstrengt wet op schijnhuwelijken" (23/4/2013) ; www.gva.be; Gazet van Antwerpen – artikels van John De Wit.

³⁴ Thans substituut bij de strafuitvoeringsrechtbank

³⁵ Thans advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie

Wanneer een ploeg criminelen ontsnapten uit een gevangenis door een gevangenisdeur van al te slechte kwaliteit op te rollen als een sardineblikje, een andere als een vip kon afgehaald worden door een helikopter in de koer van de gevangenis, of nog een andere de cipier kon omkopen om de termijnen van hoger beroep te laten verstrijken en zo vrij te komen, kreeg “Justitie” de fout. In het ene geval was de oorzaak jarenlang gebrek aan investeringen en visie, in het andere een individueel misdrijf. De ene procedurefout op duizenden dossiers treft al wie zijn beroep goed en zelfs onberispelijk uitvoert en aan dezelfde dodelijke publieke schandpaal wordt gevoerd. Verre van mijn gedacht om vandaag in mijn laatste mercuriale van leer te gaan tegen fouten van het verleden wie er ook voor verantwoordelijk zou zijn, maar vooral naar de toekomst toe iedereen aan te zetten zich te blijven inspannen. Dames en heren magistraten van de zetel of van het openbaar ministerie, griffiers, leden van de parketadministratie van groot tot klein, indien Justitie ondanks alles goed en zelfs zeer goed bleef functioneren is dat dankzij jullie.

Laat dit een moment van bezieling zijn waarin allen voelen dat wij alles aankunnen zolang we maar schouder aan schouder blijven ijveren en werken aan een betere Justitie.

Het was mij een eer en een waar genoegen U voor de laatste maal in mijn hoedanigheid van procureur-generaal het woord te mogen richten in een mercuriale.

Ik heb gesproken.

De Procureur-generaal
Yves Liégeois